

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY VA O‘RTA
MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI**

**X.G‘ulomova, Sh. Yo‘ldosheva, G.Mamatova,
H.Boqiyeva, A.Sobirova**

**HUSNIXAT VA UNI O‘QITISH
METODIKASI**

O‘zbekiston Respublikasi Oliy va O‘rta maxsus ta‘lim vazirligi tomonidan
oily o‘quv yurtlari 5141600 – uchun o‘quv qo‘llanma sifatida
tavsiya etilgan

Toshkent
«IQTISOD-MOLIYA»
2007

Taqrizchilar: pedagogika fanlari nomzodi, dotsent **Ra`no Inog`omova,**
filologiya fanlari nomzodi, dotsent **Saodat Sultonsaidova**

X.G`ulomova

Husnixat va uni o`qitish metodikasi. Oily o`quv yurtlari uchun o`quv qo`llanma / X.G`ulomova, G.Mamatova, Sh. Yo`ldosheva, H.Boqiyeva, A.Sobirova O`zbekiston Respublikasi Oliy va o`rta maxsus ta`lim vazirligi. – T.: «IQTISOD-MOLIYA» 2007. – 76 b.

A.Sobirova

Mazkur o`quv qo`llanma boshlang`ich ta`lim uchun mo`ljallangan bo`lib, unda talabalarga husnixat metodikasidan nazariy ma`lumot berish talabalarni husnixat talablari asosida yozish husnixatga o`rgatish metodikasi bilan qurollantirish nazarda tutilgan.

Husnixatga o`rgatishning ahamiyati va vazifasi; husnixat tarixi, husnixatga o`rgatishning shartlari, metodlari va tamoyillari; boshlang`ich sinflarda husnixat darslarida ko`rgazmalilik va didaktik o`yinlar, boshlang`ich sinflarda husnixat darslari, grafik xatolar ustida ishlash, talabalarning chiroyli yozuv malakalarini rivojlantirish ko`zda tutiladi.

© «IQTISOD-MOLIYA» 2007

© X.G`ulomova, G.Mamatova, Sh. Yo`ldosheva, H.Boqiyeva, A.Sobirova 2007

Husnixat va uni o`qitish metodikasining predmeti, maqsadi va vazifalari

Husnixat va uni o`qitish metodikasi - pedagogik fan. Inson o`z fikrini boshqa kishilarga og`zaki va yozma shaklda yetkazishi mumkin. Nutqning bu ikki shaklining o`xshash va farqli tomonlari mavjud bo`lib, ular o`z o`rnida afzalliklarga ega. Og`zaki nutq tovush chiqarib aytiladi va eshitalish uchun mo`ljallanadi. U kishilarning nutq jarayoni vaqtidagi aloqa vositasi bo`lib xizmat qiladi. Yozma nutq esa tosh, yog`och, teri, metall, qog`oz kabilarga ko`rish asosida idrok qilinadigan doimiy belgilar orqali yozib qo`yiladi. Yozuv kishilarning o`zaro fikr almashishi va bilimlarni egallashning qudratli vositasi hisoblanadi. Yozma nutq avlodlarni bir-biriga bog`laydi, uzoq davrlar mobaynida saqlanadi. Yozuv tufayli kishilar fikri, insoniyat qo`lga kiritgan bilimlar avloddan-avlodga yetib boradi, abadiy yashaydi.

Boshlang`ich sinflarda o`quvchilarni husnixatga o`rgatish ehtiyoji yuqoridagi talablar asosida yuzaga keladi. Boshlang`ich sinflarda o`quvchilarni husnixat bilan yozishga o`rgatish metodikasi ularda aniq, chiroyli va tez yozish imkonini hosil qilishi lozim. Bu kabi vazifalarni amalga oshirish uchun dastur mazmunini va uning talablarini, o`qitish usullarini, yozuviga o`rgatishning gigiyenik shartlarini, o`quvchilarning yozuvidagi individual kamchiliklarini tahlil qilish, kamchiliklarning yuzaga kelish sabablarini aniqlash va tuzatish usullarini ishlab chiqish zarur.

Demak, yozuv kishi hayotida pedagogik va ijtimoiy ahamiyatga ega. Yuqoridagi talab asosida yozishga o`rgatish boshlang`ich sinflardan boshlanadi. 1-4-sinf o`quvchilarini chiroyli yozishga o`rgatish uchun o`qituvchining o`zi husnixat bilan yozishi, shu bilan birga o`quvchilarni chiroyli yozishga o`rgata olishi kerak.

Husnixat va uni o`qitish fani amaliy fan bo`lib u chiroyli yozishga o`rgatish bilan bir qatorda ta`lim berish, tarbiyalash, vazifalarini ham bajaradi.

Pedagogika oliy o`quv yurtlarida o`qitiladigan "Husnixat va uni o`qitish metodikasi" fanining maqsadi:

1. Talabalarga husnixat metodikasidan nazariy ma'lumot berish.
2. Talabalarni - bo`lg`usi o`qituvchilarni husnixat talablari asosida yozishga o`rgatish.

3. Boshlang'ich ta'lim o'qituvchilarini husnixatga o'rgatish metod va usullari bilan qurollantirish.

Boshqa fanlar kabi husnixat va uni o'qitish metodikasining o'z predmeti bor. Bu fanning predmeti ta'lim berish jarayonida chiroyli yozuvni egallash, grafik jihatdan to'g'ri va chiroyli yozishga o'rgatish hisoblanadi.

Husnixat va uni o'rgatish metodikasi fani o'z oldiga quyidagi vazifalarni qo'yadi:

- talabalarga chiroyli yozuv haqida nazariy bilim berish;
- o'z dastxatlari ustida ishlash yuzasidan malakalar hosil qilish;
- boshlang'ich sinflarda husnixat darslarini rejalashtirish va tashkil etishga o'rgatish;
- boshlang'ich sinflar uchun husnixat materiallarini tanlay olish tamoyillari bilan tanishtirish.

Birinchidan, husnixat bilan yozish o'quvchilarda mehnat madaniyatini tarbiyalaydi. Topshiriqlarni toza, aniq va madaniyat bilan bajarish ko'nikmasini hosil qiladi.

Ikkinchidan, dastxatga pala-partish va bee'tibor munosabatda bo'lish o'quvchilarning imloviy savodsizligini keltirib chiqaradi. Natijada o'quvchilar qiladigan ishlarini o'ylab o'tirmay bajaraveradilar, o'z xato va kamchiliklarini ham o'ylab ko'rmaydigan bo'lib qoladilar.

Uchinchidan, husnixat bilan to'g'ri yozish ijtimoiy ahamiyatga ega bo'lib turli rasmiy hujjatlarni yuritishda kishilar unga ehtiyoj sezadi. Husnixat bilan yozilmagan, to'ldirilmagan hujjatlarni o'qishga kitobxonning ko'p vaqt sarflashiga to'g'ri keladi. Vaholanki, maktabda har kuni o'qituvchi 30 talab o'quvchilar daftarini tekshiradi. O'qib bo'lmaydigan dastxat bilan yozilgan xat o'qituvchining ko'p vaqtini sarf bo'lishiga olib keladi. Aniq va ravon qilib yozilgan dastxat o'qituvchining ishini yengillashtiradi, keyingi ta'limiy maqsadlarini amalga oshirishlari uchun imkoniyat yaratadi.

Husnixat va uni o'qitish metodikasining boshqa fanlar bilan aloqasi. Husnixat va uni o'qitish metodikasi boshqa fanlar bilan uzviy aloqada bo'lib ularning natijalariga tayanadi.

Amaliy fan hisoblangan husnixat va uni o'qitish metodikasi til o'rganish jarayoni hamdir. Yozish uchun tanlangan til faktlari ayni

vaqtda adabiy tilni o'zlashtirib borishga yordam beradi.

Pedagogik fanlar qatorida husnixat darslari ham ta'lim- tarbiya berish vazifasini ham bajaradi. Husnixat darslarida barkamol shaxs tushunchasi ichiga tozalik, tartiblilik tarbiyasi kiradi. Husnixat va uni o'qitish metodikasi ham pedagogikaning ta'lim-tarbiya birligi tamoyiliga amal qiladi.

Husnixat va uni o'qitish metodikasining asoslaridan yana biri psixologiyadir. Psixologiya his, tasavvur, fikr, intilish, istak, havas, qobiliyat kabi tushunchalar haqida ma'lumot beradi. Husnixatga o'rgatishda bola psixologiyasidagi yuqoridagi holatlariga tayanib ish ko'riladi, o'quv materiali tanlanadi, sinflar bo'yicha taqsimlanadi.

Husnixat va uni o'qitish metodikasi fiziologiya, tilshunoslik, adabiyotshunoslik va tarix fanlari bilan ham uzviy aloqadadir.

O'quvchining yozuv jarayonidagi fiziologik holati qo'l harakatlari, yozganlarini to'g'ri, aniq talaffuz qilishda fiziologiyaga tayansa, yozuv uchun tanlangan matnni tahlil qilishda adabiyotshunoslik materiallariga, yozuvning paydo bo'lishi, uning jamiyatdagi tutgan o'rnini tushunishda esa tarix fanining yutuqlariga asoslangan holda ish ko'radi.

Savol va topshiriqlar

1. Husnixat va uni o'qitish metodikasi nima uchun pedagogik fanlar qatoriga kiradi?
2. Husnixatga o'rgatish metodikasining predmeti deganda nimani tushunasiz?
3. Yozuvning pedagogik va ijtimoiy ahamiyatini tushuntirib bering?
4. Husnixatga o'rgatish metodikasining maqsadi nimalardan iborat?
5. Husnixatga o'rgatish metodikasining vazifalari nimalardan iborat?

Yozuv haqida

Yozuv haqida ma'lumot. Yozuv – biror tilda qabul qilingan maxsus belgilar yig'indisi. Yozuv tushunchasi tilning tovush elementlari (so'z, bo'g'in, tovush)ni ifodalovchi belgilarnigina emas, balki piktografiya, ideografiya shakllarini ham o'z ichiga oladi. Bular aloqa qilish belgilari yig'indisi sifatida yozuvdan ilgarigi belgilar (xotira yozuvi, hisoblash yozuvi va boshqalar)ga qarama-qarshi qo'yilgan.

Urug'chilik tuzumi davrida dastlab surat yozuvi paydo bo'ldi. Kishilik jamiyati kichik va tarqoq oila - urug'lardan tashkil topgan darvda kishilar bir-birlari bilan faqat og'zaki nutq yordamida fikr almashgan. Yirik urug' va qabila jamoalarining tarkib topishi bilan og'zaki nutqni uzoqqa yetkazish va uni zamon